

Lepšia Advokácia

Naštartovanie slovenskej spravodlivosti

S nárastom extrémov v slovenskej politike a spoločnosti v uplynulom období sa k zásadným problémom školstva a zdravotníctva pridala aj spravodlivosť. Iniciatíva za lepšiu advokáciu týmto vstupuje do odbornej diskusie pričom otvára úplne nové témy ale aj viacero nerealizovaných tém z minulosti a ponúka komplexné riešenia podporujúce sociálnu kohéziu a oslabujúce antisystémové spoločenské prúdy.

1. Problém

Dôvera občanov v právny systém na Slovensku je veľmi nízka¹. Z 15 meraných typov verejných orgánov a verejných a súkromných inštitúcií (napr. úrady, vláda, médiá, vysoké školy) ľudia najmenej dôverujú súdom a právnemu systému. Len 3,3% resp. 4% občanov im dôveruje úplne a 27,6% resp. 30% im skôr dôveruje. Pre právny systém, ktorého podstatu by mala tvoriť dôvera, je to hanebná vizitka.

Občania jednoducho neveria, že im právny systém zabezpečí riadny prístup k spravodlivosti („*access to justice*“), pretože právne služby sú pre mnohých cenovo nedostupné a častokrát nekvalitné. Navyše je celý proces komplikovaný, zdĺhavý a závisí na (svoj)vôli poskytovateľov právnych služieb, ktorí sú voči občanom, prípadne klientom často v konflikte záujmov.

Nedôvera a limitovaný prístup k spravodlivosti veľkej časti spoločnosti spôsobuje nielen ekonomické a sociálne ujmy, ale aj veľkú mieru frustrácie a hnevu, ktoré vedú k pochybnostiam o legitimitate establišmentu². Takto naladené masy obyvateľstva sú živnou pôdou pre alternatívy sľubujúce razantnú zmenu. Dôsledkom je masívny nárast podpory extrémnych resp. anti-systémových politických prúdov³.

¹ http://sociologia.sav.sk/cms/uploaded/2786_attach_EVS_SK_2017_tlacova_sprava%20final.pdf; <http://vedanadosah.cvtisr.sk/prieskum-doveryhodnosti-slovenskych-institucii-najdoveryhodnejsou-je-slovenska-akademia-vied>; a <https://slovensko.hnonline.sk/1989641-priamy-prenos-svecova-ukazuje-prieskum-doveryhodnosti-sudov>

² Bárta M., Kovář M., Foltýn O., 2015, Bezpečnost, rizika a stav dnešní civilizace, Vyšehrad, spol s r.o., str. 150 et seq.

³ Pozri tu: <https://www.vysledkyvolieb.sk/prezidentske-volby/2019/vysledky/1-kolo>, tu <https://dennikn.sk/1480172/prieskum-focusu-ak-by-harabin-zalozil-stranu-zvazovalo-by-ju-volit-20-percent-ludi/> a tu <https://www.etrend.sk/ekonomika/prieskum-prvovolici-by-najviac-volili-extremistov.html>

Našartovanie slovenskej spravodlivosti

Riešenie spočíva v zvýšení dôvery občanov v právny systém (t.j. „*establishment*“), ktoré je možné, ak ten bude (i) dostupný, (ii) spravodlivý a (iii) viditeľný. Jednotlivé aspekty právneho štátu analyzujeme nižšie.

2. Dostupnosť

Dostupný právny systém musí každému občanovi umožniť jednoduchú, zrozumiteľnú, cenovo prijateľnú a kvalitnú ochranu svojich práv. Prostredníkom medzi klientom a zložitou džungľou spravodlivosti je advokát. Práve advokát je autoritou a dôverníkom, na ktorého sa občania môžu obrátiť a prostredníctvom ktorého si môžu uplatňovať svoje práva. Ak je tento „prvý kontakt“ s právnym systémom cenovo alebo geograficky nedostupný alebo dokonca nekvalitný, masa občanov je od spravodlivosti prakticky odtrihnutá.

Trh advokátskych služieb na Slovensku však dlhodobo funguje na princípe: „*najväčším nepriateľom advokáta je jeho klient*“, pričom advokát sám seba často nepovažuje za nástroj spravodlivosti, ale za obchodníka, ktorého cieľom je vyjednať od svojich klientov čo najvyššiu odmenu pri čo najnižšej zodpovednosti. Slovenský trh advokátskych služieb zároveň patrí k najuzavretejším v rámci demokratického sveta⁵, čo vyústilo do nízkeho počtu advokátov voči celkovému obyvateľstvu⁶, nízkej atraktivity tejto profesie, ktorá spôsobila prepad počtu študentov práva ako aj advokátskych koncipientov a v neposlednom rade slabej, a zároveň obmedzenej hospodárskej súťaže.

Advokátska komora, čoby garant spravodlivosti pre občanov, sa za 30 rokov svojej existencie pretransformovala na odborový zväz advokátov. Dôsledok bol viditeľný pri lobingu za predĺženie koncipientskej praxe a mnohých interných opatreniach smerujúcich k zníženiu záujmu o výkon advokácie⁷.

2.1. Riešenie

Zásadné zvýšenie dostupnosti právnych služieb môže byť dosiahnuté implementáciou a posilnením týchto trhových mechanizmov:

⁴ Toto vyjadrenie členovia predsedníctva Slovenskej advokátskej komory (vrátane jej predsedov) pravidelne opakujú napr. na koncipientskych seminároch alebo pri skladaní advokátskeho sľubu.

⁵ Toto tvrdenie vychádza z analýzy vstupných bariér na trh, obmedzenie reklamy, povinné členstvo v komore, monopolizácii trhu a ďalších aspektov. Zdroj: http://www.seo.nl/uploads/media/2008-01_Regulation_of_the_legal_profession_access_to_law.pdf

⁶ <https://www.nomikosodigos.info/en/articles/824-overpopulation-of-lawyers-in-greece>

⁷ Napr. zákaz pre čerstvých advokátov zamestnávať koncipientov po dobu prvých 3 rokov, alebo sťaženie vstupu slovenských absolventov českých právnických fakúlt. Dôkazom môže byť aj pozitívny dokument komory, ktorý podporuje ďalšie predlžovanie praxe až na neurčito prostredníctvom vízie nového inštitútu koncipienta seniora. Viac info tu: <http://www.lexforum.cz/635>

- odstránenie konfliktu záujmov medzi advokátom, koncipientom a spotrebiteľom⁸;
- formulácia vysokých morálnych štandardov pre aktérov trhu právnych služieb, ich dôsledná kontrola a efektívne vymáhanie;
- posilnenie voľnej súťaže na úrovni advokátov aj stavovských organizácií;
- zvýšenie atraktivity právnických povolání v očiach verejnosti;
- minimalizovanie informačnej asymetrie medzi spotrebiteľom a poskytovateľom právnych služieb; a
- zabezpečenie prístupu pre ľudí zo všetkých spoločenských vrstiev do jednotlivých právnických povolání.

Pre dosiahnutie vyššie uvedených cieľov navrhujeme nasledovné opatrenia:

- a) **Zvýšenie transparentnosti disciplinárnych konaní** advokátov, aby verejnosti boli známe a dohľadateľné všetky dôležité informácie o kauze, priebehu a výsledku konania⁹. Dôsledná verejná kontrola posilní dodržovanie zákonných a stavovských pravidiel.
- b) **Zníženie prístupových bariér pre trh právnych služieb**. Započítavanie aj inej právnej praxe (napr. in-house v súkromnom sektore a verejných inštitúciách) do povinnej praxe advokátskych koncipientov. Zrušenie zákazu zamestnávania koncipientov čerstvými advokátmi. Uľahčenie prístupu slovenských absolventov českých právnických fakúlt na slovenský trh právnych služieb. Balík týchto opatrení podporí atraktivitu advokácie, umožní prístup na trh právnikom zo sociálne znevýhodneného prostredia a zefektívni voľnú súťaž.
- c) **Odčlenenie advokátskych koncipientov od advokátskej komory**. Komora je voči koncipientom v konflikte záujmov, nakoľko rozhoduje o svojej budúcej konkurencii. Koncipienti navyše v konferencii advokátov nemajú rovnoprávne (dnes žiadne) zastúpenie. Dochádza tak k rozhodovaniu „o nich bez nich“. Je nevyhnutné preniesť na Ministerstvo spravodlivosti SR aspoň výkon advokátskych skúšok po vzore správcovských skúšok. Väčšina členov skúšobných komisií nesmú byť advokátmi po vzore Nemecka. Na zváženie zostáva aj prenesenie samotnej prípravy koncipientov (pri demonopolizácii advokátskej komory však tento krok nebude potrebný). Opatrenie zásadne posilní voľnú súťaž.
- d) **Demonopolizácia advokátskej komory**. Umožnenie aspoň 300 advokátom založenie vlastnej komory (komory notárov a exekútorov efektívne fungujú už pri tomto počte

⁸ V tomto dokumente používame pojem spotrebiteľ namiesto pojmu klient zámerne, keďže ide skôr o fyzické osoby, živnostníkov a malých podnikateľov, ktorí sú voči zástupcom právneho štátu v nerovnom (slabšom) postavení, a preto ku kvalitnej právnej podpore častokrát nemajú prístup

⁹ Občasne vydávaný zborník niektorých disciplinárnych rozhodnutí neplní funkciu dôslednej verejnej kontroly

členov)¹⁰. Advokáti sa tak budú môcť združovať podľa zamerania, čo vytvorí predpoklady pre zvýšenie kvality servisu zo strany komôr pre advokátov. Zvýšením počtu komôr prinesie medzi komory najmä potrebnú súťaž na poli kvality advokátov, služieb, morálnych štandardov, prípravy koncipientov a spoločenskej angažovanosti.

- e) **Demonopolizácia trhu advokátskych služieb.** Monopol by si advokáti mali ponechať len nad trestnoprávnymi konaniami, konaniami pred Ústavným súdom SR a Najvyšším súdom SR a spormi, ktorých hodnota prekročí stanovenú hranicu, napr. 50.000 EUR¹¹. Opatrenie výrazne zvýši súťaž na trhu právnych služieb bez zásadného ohrozenia spotrebiteľových záujmov.
- f) **Zníženie informačnej asymetrie** medzi spotrebiteľom a advokátom zmiernením zákazu porovnávacej reklamy¹² a celkovou liberalizáciou reklamy hlavne na online platformách po vzore Českej republiky¹³. Keďže najčastejším spôsobom výberu advokáta je odporúčanie od známych, spotrebiteľia majú efektívny prístup len k niekoľkým advokátom zo svojho geografického regiónu. Celoslovenský rating advokátov a k nemu priložené recenzie od minulých klientov (t.j. Airbnb pre advokátov) zásadne rozšíria možnosti spotrebiteľov pri voľbe vhodného advokáta bez geografických obmedzení. Výhľadovo by Ministerstvo spravodlivosti SR mohlo s advokátskymi komorami a kancelármi spolupracovať na vývoji oficiálneho digitálneho trhoviska po vzore Spojeného kráľovstva.
- g) **Premyslená technologická inovácia.** Štát by mal systematicky odbreňovať ľudí od právnej agendy, právo v očiach spotrebiteľov zjednodušovať (robiť ho zrozumiteľným) a zabudovávať ho do procesov a riešení (tzv. „*embedded law*“), v rámci ktorých bude občan odbremený od mnohých administratívno-právnych povinností (napr. automatické podávanie daňových priznaní, plnenie notifikačných povinností, zber dokumentov od iných verejných inštitúcií, užívateľsky efektívna komunikácia prostredníctvom emailu). Zároveň by pre jednotlivé právne akty mal štát vytvárať oficiálne „*knowledge bases*“, ktoré umožnia občanom orientáciu v bežnej agende bez nutnosti právnej podpory (napr. založenie spoločnosti¹⁴, spracovanie malých exekúcií¹⁵ automaticky – bez zapojenia exekútorov, podanie sťažností, žiadostí alebo

¹⁰ Viacero advokátskych komôr naraz pôsobí napr. v Španielsku, Spojenom kráľovstve, ale aj v Poľsku. Na Slovensku tiež do roku 2004 pôsobili 2 komory advokátov (Slovenská advokátska komora a Komora komerčných právnikov).

¹¹ Po vzore napr. Rakúska, Belgicka, Fínska, Spojeného kráľovstva, Maďarska alebo Holandska.

¹² V zmysle §29b ods. 3 zákona č. 586/2003 Z. z., o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov

¹³ <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=19770>

¹⁴ Založenie spoločnosti s ručením obmedzeným v Spojenom kráľovstve je možné urobiť z pohodlia domova za 2 dni a celý proces stojí cca. 14 eur, kým na Slovensku tento proces trvá týždne a cena sa pohybuje okolo 300 eur

¹⁵ Približná kalkulácia na základe ročnej minimálnej mzdy

odvolaní, vývoj chatbotového riešenia usmerňujúceho občanov)¹⁶. Mnohé riešenia je možné postaviť decentralizovane v gescii Ministerstva spravodlivosti SR.

3. Spravodlivosť

Spravodlivý právny systém musí procesovať jednotlivé prípady alebo spory nestranne, odborne a bezodkladne.

3.1. Nestrannosť & odbornosť

Nízku dôveru v právny systém je nevyhnutné riešiť znížením korupcie a zvyšovaním odbornosti ľudských zdrojov reprezentujúcich právny štát (t.j. sudcov, vyšších súdnych úradníkov atď).

Riešenie

Zásadné zvýšenie nestrannosti a odbornosti justície môže byť dosiahnuté implementáciou týchto mechanizmov:

- posilnenie transparentnosti práce právnych inštitúcií za účelom zníženia korupcie
- dôraz na vysokú kvalitu a nezávislosť sudcov a dostatočnú kapacitu administratívno-právneho aparátu;
- digitalizácia fungovania slovenských súdov.

Pre dosiahnutie vyššie uvedených cieľov navrhujeme nasledovné opatrenia:

- a) **Systematický boj s korupciou.** Transparentnosť je najefektívnejšou zbraňou proti korupcii, ktorú je možné uplatniť otvorením právneho systému verejnej kontrole. Ťažisko by malo byť na digitalizácii justičných procesov tak, aby bol každý akt spätne dohľadateľný a prisúditeľný (zrejma zodpovednosť vyplývajúca z digitálnej stopy). Veľký priestor na zlepšenie je vo vyhľadávaní súdnych rozhodnutí¹⁷. Dlhodobým nástrojom zlepšenia verejnej kontroly bude širokospektrálny zber dát („big data“), ich kontinuálna analýza, publikácia a následná implementácia opatrení Ministerstvom spravodlivosti SR¹⁸.

¹⁶ Susskind R., 2017, Tomorrow's Lawyers, An Introduction to Your Future, Oxford University Press, str. 103 et seq.; viac praktických informácií je možné dohľadať aj tu: <https://www.gov.uk/>

¹⁷ Okrem vytvorenia prehľadného vyhľadávača bude dôležité full-textové vyhľadávanie a indexácia rozhodnutí a uznesení, pre lepšiu orientáciu v prípadoch

¹⁸ V rámci Ministerstva spravodlivosti SR už funguje analytické centrum, ktoré postupne buduje data sety. Dopad činnosti však k dnešnému dňu pokrýva len zlomok agendy na úseku spravodlivosti (napr. prokuratúra a advokácii sa venuje len okrajovo). Viac info: <http://web.ac-mssr.sk/vizualizacie-dat/>

- b) **Znižovanie počtu sudcov na úkor administratívno-právneho zázemia súdov¹⁹.** Transformácia justície po vzore západnej Európy, kde sudca je garantom spravodlivosti a neustrannosti, zatiaľ čo vyhľadávanie informácií, vypracovávanie rozhodnutí a výkon iných administratívno-právnych činností je prenesený na tímy vyšších súdnych úradníkov²⁰. Zníženie počtu sudcov má, pri zavedení dodatočných kvalifikačných kritérií (napr. 10 ročná právna prax, pričom aspoň 2 roky by mali byť mimo justície), veľký potenciál zvýšiť konkurenciu a v konečnom dôsledku kvalitu sudcov.
- c) **Vytvorenie uveriteľného kariérneho postupu vyšších súdnych úradníkov.** Dnes je toto povolanie často vnímané ako „prestupná stanica“ medzi fakultou a sudcovským talárom. Rozsah administratívno-právnej agendy je však veľký a umožňuje vytvoriť samostatnú, uveriteľnú a atraktívnu kariérnu cestu pre právnikov. Popri atraktívnejšom ohodnotení by sa vyšší súdni úradníci mohli realizovať v rámci expresného súdnictva (pozri nižšie), čím by zásadným spôsobom odbremenili sudcov od bežnej agendy. Takto justícia priláka kvalitných právnikov, ktorí sú nevyhnutní pre jej efektívne fungovanie.
- d) **Zmenšenie počtu súdov²¹.** Súd takmer v každom okrese²² má 2 zásadné nevýhody: (i) zbytočne limituje množstvo talentu ľudských zdrojov, z ktorých môže v odľahlom regióne čerpať, a (ii) vďaka osobným väzbám a nepotizmu uľahčuje korupciu. Transformácia súdneho systému by preto mala koncentrovať sústavu prvostupňového súdnictva po vzore napr. Holandska²³ a vytvoriť 8 až 16 prvostupňových (pôvodne okresných súdov). Tým by na okresné sudy mohla byť delegovaná vyššia miera právomocí spojených aj s organizačnými otázkami, napr. rozpočet. Táto dlhodobá zmena by sa mala diať vo viacerých fázach, pričom v prvej by sa administratívne skoncentrovali sudcovia podľa špecializácie pod 8 až 16 okresných súdov (t.j. nedošlo by ku geografickej relokácii sudcov z budov, v ktorých dnes pôsobia). V praxi by ostalo zachované geografické rozloženie sudcov. Naopak, zásadne by narástol okruh možných špecializovaných sudcov pre ten-ktorý spor. Občanom by tak bol stále zachovaný geograficky jednoduchý prístup k súdom.
- e) **Zavádzanie digitálnych procesov s možnosťou kontroly digitálnej stopy v právnej agende.** Vyjadrenie „papier znesie veľa“ je dôvodom, pre ktorý by mala byť vytvorená zrozumiteľná vízia, stratégia a akčný plán digitalizácie procesov v rámci právneho

¹⁹ Navýšenie počtu vyšších súdnych úradníkov na Najvyššom súde SR malo preukázateľne pozitívny vplyv na výkonnosť samotných sudcov

²⁰ Inšpiráciu možno hľadať v organizácii Ústavného súdu SR, kde sa sudcovia dokážu vysporiadať s vysokým nápadom nových vecí vďaka silnej podpore zo strany poradcov Ústavného súdu SR

²¹ Podľa správy CEPEJ Report, Efficiency and quality of the Slovak judicial system assessment and recommendations on the basis of CEPEJ tools, počet prvostupňových súdov je možné bez väčších komplikácií znížiť o polovicu, str. 23; Masívne zníženie počtu súdov nastalo aj vo viacerých postkomunistických krajinách, ako napr. Chorvátsko, Bosna a Hercegovina alebo Rumunsko

²² Okresné sudy sa nachádzajú v 54 zo 79 okresov

²³ Holandsko má pri viac ako trojnásobnom počte obyvateľov a obdobnej územnej rozlohe len 11 okresných a 4 krajské sudy

systému tak, aby nedochádzalo k obštrukciám (napr. stratené dôkazy, ukradnuté spisy, nedoručené podania) alebo k falšovaniu a prispôsobovaniu skutočnosti. Digitálna objektivita je zásadnou prekážkou pre korupciu. V tomto procese by sa nemalo zabudnúť na posilňovanie bezpečnosti komunikácie verejných inštitúcií a digitálneho úložiska dokumentov za účelom zvýšenia bezpečnosti a ochrany občanov. Pravdou je, že v časti súdnej a exekučnej agendy už digitalizácia prebieha, čo považujeme za krok správnym smerom.

- f) **Posilnenie prvku náhody v organizačných veciach.** Pri malom počte sudcov v rámci okresného súdu je možné systém náhodného pridelovania obíť, napr. opätovným späťvzatím žaloby. Rozšírenie kolégia špecializovaných sudcov už na prvom stupni (viď vyššie) zásadne obmedzí možnosti manipulácie so systémom náhodného pridelovania a tým aj možnosti korupcie.

3.2. Rýchlosť

Priťahy v civilných a obchodných konaniach kontinuálne narastajú²⁴. Pri predstave pomalej a finančne náročnej ceste k spravodlivosti sa mnohí rozhodnú nepodať žalobu, a tým sa vzdajú svojich práv. Občania si takto budujú vnútornú frustráciu z nefunkčnosti systému. Okrem reformy procesného práva, ktoré súdny proces zjednoduší a urýchli, je nevyhnutné vykonať štrukturálne a organizačné zmeny v slovenskom súdnictve.

Riešenie

Podstatné zvýšenie rýchlosti prístupu k spravodlivosti môže byť dosiahnuté implementáciou týchto mechanizmov:

- zásadné skrátenie dĺžky drobných sporov pri zachovaní nízkych nákladov
- odbremenenie sudcov od počtom veľkej agendy drobných sporov zapojením vyšších súdnych úradníkov do rozhodovacieho procesu;
- kompletná digitalizácia fungovania slovenských súdov.

Pre dosiahnutie vyššie uvedených cieľov navrhujeme nasledovné opatrenia:

- a) **Vytvorenie štruktúry expresného súdnictva (tzv. „small claims court“).** Vytvorenie špecializovanej jednotky na úrovni okresného súdu zameranej na občianskoprávnu, pracovnoprávnu a obchodnoprávnu sporovú agendu do výšky 5.000 EUR²⁵. Nízka hodnota sporov, užšie zameranie spoločne so zjednodušeným procesom (viď nižšie),

²⁴ V občianskoprávných veciach bez medzinárodného prvku z 11,77 mesiacov v roku 2010 na 20,81 mesiacov v roku 2017 a v obchodnoprávných veciach z 13,94 mesiacov v roku 2010 na 21,63 mesiacov v roku 2017. Zdroj: <https://www.justice.gov.sk/Stranky/Sudy/Statistika-rocne-udaje-o-dlzke-konania.aspx>

²⁵ Toto číslo je možné naviazať na násobok minimálnej mzdy, priemernej alebo medianovej mzdy, alebo iného ekonomického ukazovateľa

nízke súdne poplatky, presun rozhodovacej činnosti na vyšších súdnych úradníkov²⁶ a zásadné skrátenie dĺžky sporov zvýši možnosť občanov uplatňovať si svoje práva. Expresné súdnictvo je bežné vo vyspelých západných krajinách.

- b) **Úprava civilného procesného práva pre potreby expresného súdnictva.** Procesné právo je dnes takmer rovnaké pre miliónové aj tisíc euróv sporov. Komplexnosť tohto systému si vynucuje uplatňovanie svojich práv s pomocou advokáta. Práve zásadne zjednodušenie procesu expresného súdnictva (prakticky celé konanie prebehne písomne v 2 až 4 digitálnych iteráciách) umožní „samozastupovanie“, keďže poškodenému postačí vyplniť elektronický formulár a priložiť dostupné dôkazy. Vylúčenie advokátov z tohto procesu zásadne zníži cenu sporu (od 20 do 200 EUR²⁷) a zvýši rýchlosť konania alepší prístup k spravodlivosti.
- c) **Zvýšenie počtu súdnych úradníkov.** Sudcovia (aj v menšom počte) dokážu byť omnoho efektívnejší, ak budú disponovať väčšími administratívno-právnymi tímami. Ministerstvo však čelí problémom pri obsadzovaní týchto pozícií, nakoľko nie sú atraktívne (vid' vyššie). Je nevyhnutné vytvoriť uveriteľnú a atraktívnu ponuku, ktorá umožní intelektuálnu a kariérnu realizáciu. Práve takto nastavené ľudské zdroje vytvoria predpoklady pre efektívnejšie (rýchlejšie) spracovanie sporovej agendy.
- d) **Vytvorenie dlhodobej stratégie a následná implementácia digitalizácie právneho systému.** Právny systém sa počas najbližších 10 rokov zmení viac ako za posledných 200. Technologická revolúcia a s ňou spojený „legal-tech“ vo veľkej miere nahradia, urýchlia a zlacnia repetitívne zadania (dnes bežne spoplatnené), zvýšia konkurenciu a umožnia vznik nových právnych povolání. Virtuálne súdne spory (vrátane súdnych siení), umelá inteligencia, „smart contracts“, autonómna komunikácia databáz, integrované právne mechanizmy sú budúcnosťou, ktorú by Slovenská republika mala spoluvytvárať, nakoľko môže prispieť k zjednodušeniu a urýchleniu prístupu k spravodlivosti.

4. Viditeľnosť

Reforma spravodlivosti bude úspešná len ak dokáže „slepo“ aplikovať spravodlivosť aj na najvyšších miestach, teda bude viditeľná. Takáto reforma je náročná, nakoľko zahŕňa množstvo aktérov na úseku trestného práva (polícia, prokuratúra, advokácia a súdy).

Verejnosť bude dôverovať spravodlivosti len ak tá bude fungovať transparentne. Verejná kontrola disciplinárnych konaní na každej úrovni právneho štátu formou zverejňovania informácií o konaniach a ich výsledkoch (vid' vyššie), jednak zvýši tlak na spravodlivosť

²⁶ Pre tento krok bude pravdepodobne potrebná zmena Ústavy SR

²⁷ Štandardný rozsah súdneho poplatku pri sporoch v rámci expresného súdnictva v iných krajinách demokratického sveta

týchto konaní, a zároveň môže zvýšiť verejnú dôveru vo funkčnosť právneho štátu. Reforma polície a prokuratúry si však vyžaduje komplexnejšie zmeny technického a procesného charakteru, ktoré presahujú rozsah tohto dokumentu a tiež našej expertízy.

Posledným a najviditeľnejším garantom spravodlivosti na Slovensku je Ústavný súd SR²⁸. Ak bude skorumpovaný, bude zásadnou prekážkou stíhania tzv. veľkých rýb. Ústavní sudcovia rozhodujú, *inter alia*, o tom, či práva stíhaných vysokopostavených reprezentantov verejnej moci boli porušené. Je nevyhnutné obmedziť vplyv jednej politickej garnitúry na väčšinu pléna Ústavného súdu SR, ktorá by následne mohla chrániť svojich „voliteľov“ po dobu 12 rokov. Riešenie so širokou podporou odbornej verejnosti²⁹ spočíva v zavedení priebežnej obmeny sudcov v 4-ročných pevne stanovených cykloch³⁰, čím sa zvýši legitimita pléna súdu a zároveň sa obmedzí vplyv jednej politickej garnitúry na jeho zloženie. Odborná verejnosť zároveň podporuje verejnú voľbu kandidátov, ustanovenie náhradníkov ústavných sudcov a tiež zrušenie systému navrhovateľov.

5. Záver

Sme v dejinnom bode Slovenska, ktorý by sme metaforou mohli označiť za križovatku. V najbližšom období sa rozhodne o tom, či Slovensko nastúpi cestu autokratického režimu alebo si svoju slobodu a demokraciu nielen ubráni, ale aj zveľadí.

Iniciatíva za lepšiu advokáciu sa venuje problémom slovenskej advokácie a právneho štátu viac ako tri roky. Sme presvedčení, že práve vytvorenie jednoduchého prístupu ku kvalitnej, rýchlej a viditeľnej spravodlivosti pre všetkých občanov môže byť „tajnou zbraňou“ v boji voči extrémistickým a proti-systémovým prúdom.

Na tomto mieste sme (znovu)otvorili sériu tém a opatrení zameraných na posilnenie spravodlivosti na Slovensku. Na nefunkčnosť a nedôveru v právny štát sme sa pozreli nekonvenčne, a to cez prizmu spoločenských dopadov. To bol hlavný dôvod, prečo sme na viacerých miestach analyzovali problémy a načrtli riešenia nad rámec advokácie, ktorej reforma na dôsledné vyriešenie nami identifikovaných problémov jednoducho nepostačuje.

Identifikovali sme veľkú mieru frustrácie občanov, ktorá presahuje rezort spravodlivosti, a ktorá má sociálno-spoločenský význam. Bezobsažné prešľapovanie niektorých vlád ohrozuje tie najzraniteľnejšie zložky obyvateľstva. Situácia si vyžaduje komplexné, dlhodobé a systematické opatrenia, ktoré postupne vybudujú dôveru občanov vo vymožitelnosť práv občanov garantovaných ústavou a legislatívou. Jedine takto si Slovensko môže zachovať odkaz 89-teho roku, a síce slobodu a demokraciu.

²⁸ Jeho rolu v systéme spravodlivosti mohla verejnosť vnímať napríklad pri zrušení tzv. Mečiarových amnestií

²⁹ <https://viaiuris.sk/aktuality/pravnici-navrhuju-zasadne-zmeny-vo-vybere-novych-ustavnych-sudcov/>

³⁰ Na túto zmenu bude pravdepodobne potrebná zmena Ústavy SR